

BORIS KERN – MIJA MICHELIZZA

EURALEX 2022

COBISS: 1.19

[HTTPS://DOI.ORG/10.3986/JZ.28.2.13](https://doi.org/10.3986/JZ.28.2.13)

20. mednarodni kongres Euralex, Mannheim, 12.–16. julij 2022

Euralex je mednarodno združenje strokovnjakinj_ov, ki se ukvarjajo s slovaropisjem. Okroglo, 20. izvedbo konference združenja, ki sicer poteka vsaki dve leti, je letos med 12. in 16. julijem organiziral Leibnizev inštitut za nemški jezik (v nadaljevanju IDS). Tema konference je bila izredno aktualna, in sicer »Slovarji in družba«. Program se je dejansko začel že dan pred uradnim začetkom konference z delavnico ELEXIS (Evropska leksikografska infrastruktura), ki je bila namenjena uporabi leksikografskih orodij, razvitih v okviru te infrastrukture.

V torek, 12. julija 2022, so množico več kot 200 udeleženk_cev nagovorile_i: rektor Univerze v Mannheimu Thomas Puhl, direktor IDS Henning Lobin, župan mesta Mannheim Dirk Grunert, predsednica Euralex-a Zoe Gavriilidou in vodja organizacijskega odbora Euralex-a 2022 Annette Klosa-Kückelhaus z IDS. Vsak dan kongresa je bilo na sporedu po eno plenarno predavanje. Prvi dan je nastopil Rufus H. Gouws s predavanjem *Slovarji: mostovi, nasipi in zapornice (Dictionaries: bridges, dykes and sluice gates)*, v katerem je predstavil kompleksno jezikovno in posledično slovarsko situacijo v Južni Afriki, ki ima kar enajst uradnih jezikov. Drugi dan se je Thomas Gloning v predavanju z dolgim naslovom *Načini življenja, komunikacija in dinamika rabe besed: kako so se nemški slovarji spoprijeli z družbeno-kulturnimi vidiki in razvojem besedne rabe ter kako bi lahko bili prihodnji sistemi še boljši? (Ways of living, communication and the dynamics of word usage. How did German dictionaries cope with socio-cultural aspects and evolution of word usage and how could future systems do even better?)* na primeru nemških slovarjev spraševal o možnosti vključevanja posameznih sociokulturnih posebnosti v slovarje. Sledilo je informativno plenarno predavanje *Ženske v zgodovini leksikografije (Women in the history of lexicography)*, ki ga je tretji dan predstavila Nicola McLelland. V petek, 15. julija 2022, je s plenarnim predavanjem *Slovarji, učenci in učitelji tujih jezikov. Novi izzivi v digitalni dobi (Dictionaries, Foreign Language Learners and Teachers. New Challenges in the Digital Era)* nastopila Martina Nied Curcio, niz plenarnih predavanj pa je sklenil Ben Zimmer s temo *Razvijajoča se razlaga rasizma in njena pot do besedilnih artefaktov (The Evolving Definition of »Racism« and its Trail to Text-Artifacts)*.

Na Euralexu 2022 so s prispevki nastopile_i tudi naše kolegice_i iz Slovenije. Že prvi dan je Simon Krek (Inštitut »Jožef Stefan« in Univerza v Ljubljani) v soavtorstvu s Polono Gantar (Univerza v Ljubljani) predstavil prispevek *Izdelava Leksikona večbesednih enot za slovenščino: metodologija in struktura* (*Creation of the Lexicon of Multi-Word Units for Slovene: methodology and structure*), naslednji dan je sledilo še eno njuno predavanje, tokrat v soavtorstvu z Iztokom Kosmom (Inštitut »Jožef Stefan« in Univerza v Ljubljani), in sicer *Pridobivanje kolo-kacij iz korpusa slovenskega jezika Gigafida 2.1* (*Extraction of collocations from the Gigafida 2.1 corpus of Slovene*). Kosem je na kongresu predstavil še korpus Trendi (predavanje *Trendi – spremljevalni korpus slovenskega jezika oz. Trendi – Monitor corpus of Slovene*), v soavtorstvu s Carole Tiberius, Jeleno Kallas, Svetlo Koevo in Margit Langemets pa še prispevek o leksikografskih praksah v Evropi (*Vpogled v leksikografske prakse v Evropi: rezultati razširjene raziskave ELEXIS o potrebah uporabnic_kov oz. An insight into lexicographic practices in Europe: Results of the extended ELEXIS Survey on User Needs*). V sklopu Globalexa,¹ ki je bil letos posvečen leksikografiji in neologizmu, je nastopila še Urška Vranjek Ošlak; prispevek *Neologizmi v luči novega Slovenskega pravopisa* (*Neologisms in the light of the new Slovenian normative guide*) je pripravila v soavtorstvu s Heleno Dobrovoljc (obe z Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU).

V petih kongresnih dneh se je v treh vzporednih sekcijah zvrstilo res veliko število zelo kakovostnih prispevkov; zaradi omejitve s prostorom na kratko povzemava nekatere med njimi.

- (1) Prispevek Anke Müller, Gabriele Langer, Felicitas Otte in Sabrine Wähl z Univerze v Hamburgu *Izdelava slovarja kretanega manjšinskega jezika: podvojezičen enojezični Slovar nemškega znakovnega jezika* (*Creating a Dictionary of a Signed Minority Language: a Bilingualized Monolingual Dictionary of German Sign Language*) je predstavil izredno vzorčen projekt *Digitalnega slovarja nemškega znakovnega jezika* (*Digitales Wörterbuch der Deutschen Gebärdensprache*), ki je prvi korpusno podprt slovar nemškega znakovnega jezika, ter izzive, s katerimi se srečujemo pri pripravi slovarjev znakovnih jezikov, npr. manko standardizacije (nemškega) znakovnega jezika, odsotnost zapisa znakovnega jezika, manjše število jezikovnih virov.
- (2) Robert Krovetz (Lexical Research) je predstavil prispevek z naslovom *Raziskava razporeditve pomenov v slovarjih glede na leksikalna semantična razmerja* (*An Investigation of Sense Ordering across Dictionaries with Respect to Lexical Semantic Relationships*), v katerem je ugotavljal, v kolikšni meri se slovarji razlikujejo glede na razporeditev posameznih pomenov. Izpostavil je tri kategorije enot z več pomeni, in sicer homonimijo, metaforo in sistemsko polisemijo. Raziskava, pri kateri se je avtor spopadal s prenekaterimi težavami zaradi raznolikosti primerjanih slovarjev, je pokazala, da se WordNet zlasti na primerih metaforičnih prenosov zelo razlikuje od razvrstitve pomenov

¹ O Globalexovi delavnici več v poročilu Urške Vranjek Ošlak Četrta Globalexova delavnica na temo slovaropisja in novih besed (2022).

- pri drugih slovarjih, saj redkeje razlikuje preneseni pomen od izhodiščnega. Več ujemanja je med analiziranimi šolskimi slovarji.
- (3) Petra Storjohann z IDS se je v prispevku *Javnost kot jezikovna avtoriteta: zakaj se uporabniki za razlikovanje med besedami obračajo na spletne forume* (*The public as linguistic authority: why users turn to internet forums to differentiate between words*) spraševala, zakaj uporabnice ki, čeprav se zavedajo, da obstajajo referenčni jezikovni priročniki, vseeno iščejo odgovore na vprašanja o dveh podobnih leksikalnih enotah na spletnih forumih. Raziskovanje teme jo je privedlo do misli in spodbude za novi slovar paronimov.
- (4) V prispevku *O razlagah besedja v enojezičnem spletnem slovarju: nekaj opomb iz leksikografske prakse o Akademskem slovarju sodobne češčine* (*On Defining Vocabulary in a Monolingual Online Dictionary. Some Re-marks from Lexicographical Practice on Academic Dictionary of Contemporary Czech*) so avtorica ja prispevka Michal Škrabal, Mihaela Lišková in Martin Šemelik na primeru *Akademskega slovarja sodobne češčine* (*Akademický slovník současné češtiny*), ki nastaja na Inštitutu za češki jezik Češke akademije znanosti, in *Nacionalnega korpusa za češki jezik*, ki nastaja na Karlovi univerzi v Pragi, želeli prikazati, kako se da že z nekaj osnovnimi statističnimi postopki izboljšati slovarske razlage (ob upoštevanju načela, da se v slovarskih razlagah velja izogibati redkejšemu besedju). Z lematizacijo dosedanjih slovarskih razlag in primerjavo gradiva z rabo besedja v nacionalnem korpusu ter statistično analizo dobljenih podatkov so pripravili smernice za slovarsko delo v prihodnje.
- (5) O ženskah v zgodovini leksikografije je v plenarnem predavanju spregovorila Nicola McLelland z Univerze v Nottinghamu (*Ženske v zgodovini leksikografije: pregled in primer nemščine oz. Women in the history of lexicography. An overview, and the case of German*). Ženske, ki so bile povezane s slovarji, je razdelila v tri skupine, in sicer: a) uporabnice, b) sodelavke, zlasti kot pomoč pri zbiranju gradiva, in c) leksikografinje. Po predhodnih raziskavah žensk v leksikografiji angleškega jezika je bilo teh, kot povzema avtorica, pred letom 1900 po pričakovanjih malo, podatkov za druge jezike pa nimamo veliko. Avtoričino delo na primeru nemščine je potrdilo ugotovitve predhodnih raziskav, saj se prve ženske v nemških slovarjih začnejo pojavljati precej pozno, šele proti koncu 19. stoletja. Obenem avtorica ugotavlja, da ženske v leksikografiji, če so že bile prisotne, niso bile zelo izpostavljene ali pa so delovale na manj pomembnih slovarskih projektih. Arabski vir iz 15. stoletja sicer omenja tudi neimenovano leksikografko, vendar več o njej ne vemo. Izpostavila je primer Ade Murray, žene Jamesa Murrayja, ki je pomagala možu pri pripravi slovarja. Znano je tudi, da so mu pri sortiranju listkov za pripravo slovarja pomagali tudi vse njegove hčere in sinovi. Predavanje je avtorica zaključila s predstavitevijo, kako so v nemško-angleških slovarjih iz 18. in 19. stoletja prikazane ženske in seksualnost.
- (6) V prispevku *Vpogled v leksikografske prakse v Evropi: rezultati razširjene raziskave ELEXIS o potrebah uporabnic_kov* (*An insight into lexicographic practices in Europe: results of the extended ELEXIS Survey on User Needs*;

avtorstvo: Carole Tiberius, Jelena Kallas, Svetla Koeva, Iztok Kosem in Margit Langemets) so bili predstavljeni rezultati raziskave o leksikografskih praksah in potrebah leksikografinj_ov po Evropi, ki je bila izvedena v projektu Evropska leksikografska infrastruktura (ELEXIS) v okviru programa Horizont 2020, in sicer med institucijami opazovalkami projekta. Raziskava je pokazala tudi trenutne leksikografske trende.

- (7) Annette Klosa-Kückelhaus z IDS je v prispevku *Leksikografija za družbo in z družbo: COVID-19 in slovarji (Lexicography for society and with society – COVID-19 and dictionaries)* predstavila analizo desetih glosarjev s koronskim besedjem, ki so bili objavljeni na nemških, švicarskih in avstrijskih spletnih novičarskih portalih. Nabor obsega 196 iztočnic, pri čemer kar 83 % predstavljajo enobesedni leksemi, glosarji pa kažejo izredno raznolikost, saj se kar 71,5 % leksemov pojavi v le enem glosarju.
- (8) O strategijah postopanja ob korpusnem gradivu, ki izkazujejo stereotipizacijo, sta govorila prispevka Carolin Müller-Spitzer in Jana-Oliverja Rüdigerja z IDS *Vpliv korpusnih virov na zastopanost spolnih stereotipov v slovarju: študija primera za korpusne slovarje nemščine (The influence of the corpus base on the representation of gender stereotypes in the dictionary. A case study for corpus-based dictionaries of German)* ter Marcina Zabawe s Šlezjske univerze v Katovicah *Česa se naučimo o družbi iz slovarskih zgledeov rabe? O (ne)stereotipnih vlogah moških in žensk v angleških in poljskih enojezičnih splošnih slovarjih: kontrastivna študija (What do we learn about the society from the examples of usage in dictionaries? On (non-)stereotypical roles of men and women in English and Polish monolingual general dictionaries: a contrastive study)*. Prvi se je omejil na nesimetrično kolokacijsko sliko v razmerju iztočnic *ženska – moški* in *punca – fant* v korpusnem gradivu, pri čemer je bilo gradivo razvrščeno po različnih žanrih (leposlovje, časopisi, revije). Ob tem se odpira vprašanje, koliko leksikograf_inja še lahko poseže v »gradivsko/korpusno resničnost«. Poudarjeno je bilo stališče, da nobena leksikografska pozicija pri obravnavi besedja, ki ga zaznamuje velika stereotipizacija v korpusnem gradivu, ni nevtralna.
- (9) Maria Pozzi (El Colegio de México) v prispevku *Oblikovanje slovarja za pomoč šolajočim se pri razumevanju osnovnih matematičnih pojmov (Design of a dictionary to help school children to understand basic mathematical concepts)* predstavlja, zakaj in kako je v Mehiki nastal matematični slovar za šolsko rabo. Raziskave matematičnega znanja mehiških otrok, tudi v primerjavi z njihovimi vrstnicami_ki drugod po svetu, so kazale, da je razumevanje matematičnih konceptov zelo slabo in se še poslabšuje. Prav zato je nastal slovarček, s katerim so želeli učenkam_cem na zanimiv in nazoren način približati matematične koncepte, tudi tako, da so jih vključili v pripravo slovarja. Nastalo je na korpusu temelječe terminografsko delo, katerega makrostruktura, mikrostruktura, tipografija in druge informacije so bile posebej zasnovane tako, da otrokom pomagajo razumeti matematične pojme.
- (10) Stefan J. Schierholz z Univerze Friedrich-Alexander v Erlangenu in Nürnbergu je predstavil evropski magistrski program leksikografije EMLex (*Presen-*

tation of EMLex Master Programme). Program traja štiri semestre (120 kreditnih točk ECTS), začne se v zimskem semestru, že drugi semester pa se izvaja v tujini. Število študentov je omejeno, nujno pa je aktivno znanje angleškega in nemškega jezika. V programu sodeluje devet univerz. Na kongresu smo imeli priložnost slišati tudi izkušnjo ene od študentk, ki se je šolala na magistrskem programu EMLex.

- (11) Yevhen Kupriianov z Nacionalne tehnične univerze »Harkovski politehnični inštitut« ter Iryna Ostapova, Volodymyr Shyrovokov in Mykyta Yablochkov z Ukrajinske akademije znanosti so predstavile_i prispevek *Virtualni leksikografski laboratorij kot pomočnik jezikoslovke_ca pri izvajanju na slovarjih temeljčih raziskav: primer VLL DLE 23 (Virtual Lexicographic Laboratory as a Linguist Assistant in Conducting Dictionary-based Researches: Case of VLL DLE 23)*. V Virtualnem leksikografskem laboratoriju (VLL) so razvile_i učinkovita leksikografska orodja za uporabo pri raziskavah, ki temeljijo na podlagi španskega slovarja *Diccionario de la lengua Española. 23^a edición (DLE 23)*.
- (12) Ana Ostroški Anić in Ivana Brač z Inštituta za hrvaški jezik in jezikoslovje sta v predavanju *AirFrame: prikaz področja letalstva s pomočjo semantičnih tipov (AirFrame: mapping the field of aviation through semantic frames)* predstavili podatkovno zbirko AirFrame, ki zajema letalsko terminologijo, in metodologijo, ki je bila uporabljena pri njenem razvoju.
- (13) Gilles-Maurice de Schryver z Univerze v Gentu in Univerze v Pretorii je s prispevkom *Metaleksikografija: eksistencialna kriza (Metalexigraphy: an existential crisis)* prevpraševal smisel večavtorskih metaleksikografskih priročnikov, pogosto izdanih v več knjigah. Takšnih priročnikov je namreč že kar nekaj, poleg tega pa leksikografke_i to pogosto počnemo brezplačno ali slabo plačano, založbe pa pri tovrstnih izdajah cene izdatno zasolijo. Spraševal (se) je tudi, kdo tovrstne priročnike bere, ali ne raje posežemo po člankih, ki so dostopni na spletu, in ali kot skupnost te priročnike res še potrebujemo. Vprašanja je ilustriral na primeru knjige *Mednarodni priročnik sodobne leksike in leksikografije (International Handbook of Modern Lexis and Lexicography)*, ki kot rastoči priročnik nastaja pri založbi Springer in katere sourednik je tudi sam (skupaj s Patrickom Hanksom). Na dan predavanja namreč devet od 28 objavljenih poglavij ni bilo nikoli citiranih, poglavja imajo zelo različno število prenosov s spleta (od 100 do 6000), pri čemer razmerje med prenosi in citati pri posameznih poglavjih nikakor ni prekrivno. Veliko vprašanj je tudi po burni razpravi ostalo še odprtih.
- (14) V petkovi sekciji, namenjeni mladim raziskovalkam_cem, velja izpostaviti zlasti Konana Jeana Mermoza Kouassija z Univerze Friedrich-Alexander v Erlangenu in Nürnbergu, ki je nastopil s predavanjem *Interakcija med človekom in strojem v leksikografskem procesu v okviru leksikalnih informacijskih sistemov (MenschMaschine-Interaktion im lexikographischen Prozess zu lexikalischen Informationssystemen)*. Gre za temo njegove doktorske disertacije, ki nastaja v okviru projekta ProfiLex, v predavanju pa je izpostavil izredno aktualno razmerje med delom leksikografinj_ov in strojno generiranimi

slovarskimi podatki ter izzive in vlogo, ki jo imajo prvi v novih okoliščinah leksikografskega dela.

Kongresni dan smo zaključile_i z občnim zborom, ki je potrdil novo vodstvo s predsednico Annette Klosa-Kückelhaus z IDS in podpredsednikom Iztokom Kosmom na čelu. Predstavljena je bila lokacija naslednje Euralexove konference, ki jo bo leta 2024 organiziral Inštitut za hrvaški jezik in jezikoslovje, in sicer v tudi zagotovo marsikomu turistično zanimivem Cavtatu, vodja organizacijskega odbora pa je Kristina Štrkalj-Despot. Tema konference bo »Slovarji in semantika«. Za častnega člana je bil na občnem zboru Euralex-a imenovan Michael Rundell, jezikoslovec in leksikograf, ki se z urejanjem slovarjev ukvarja že od leta 1980 in je med drugim glavni urednik slovarja MacMillan ter mnogih pedagoških slovarjev za angleški jezik, že od samega začetka pa do danes predava tudi na enotedenski leksikografski delavnici Lexicom, ki enkrat letno poteka na eni od izbranih lokacij v Evropi in na kateri smo se kalile tudi mnoge slovenske leksikografke_i.

Konferenca Euralex je prikazala tesen odnos med jezikom, družbo in slovarji. Bila je odlično organizirana, omogočila je predstavitve številnih projektov tudi v okviru posterjev, ponudila pa je tudi bogat spremljevalni program: od vodenih ogledov (moderni in zgodovinski Mannheim ter sodobni mannheimški mural) in projekcije filma *Dreaming of words* indijskega režiserja Nandana do večerje na ladjici po reki Neckar.